لە یادی (٦٠) ساڵەی گەشتە ئاسمانییەکەی یوری گاگارین .. رێزا شوان

یوری گاگارین، یەکەم کەشتیوانی بۆشاییگەی یەکێتی سۆڤیەتی (هەڵوەشاوە) و یەکەم کەشتیوانە لە جیهاندا، کە بۆ یەکەم جار چووە بۆشایی ئاسمان و خولگەی زەوی و بە دەوری زەویدا سوڕایەوە. وەک سیمبولێکی یەکێتی سۆڤیەتی، وەک پاڵەوانێکی نەبەرد، بە ئەوپەڕی شانازی و رێز و شکۆدارییەوە، ناوی لە لیستی نەمران و گەورە پیاوان و لە لاپەڕەی زێڕینی مێژوودا تۆمارکراوە. کە تا هەتایە بە نەمری دەمێنێتەوە.

(یوری ئەلکسیاڤیتش گاگارین) لە خێزانێکی هەژار، لە رۆژی (٩/ ئادار /١٩٣٤) دا، لە گوندێکی بچووک کە ناوی (کڵۆشینۆ) بوو، لە رۆئاوای مۆسکۆی پایتەختی رووسیا لەدایکبوو. یوری لە ریزبەندیدا، منداڵی سێیەمی خێزانەکەیانە، کە خوشکێک و سێ برا بوون. باوکی دارتاش بوو، دایکیشی شیری دەدۆشی و دەیفرۆشت، هەڵگری خوێندنەوەی پەرتووکیش بوو. بە هۆی سەرقاڵی دایک و باوکی بە کارکردنەوەوە، بۆ دابینکردنی بژێوی ژیانیان. یوری لە سایەی ناز و خۆشەویستی خوشکەکەیدا، پەروەردە بوو. لە زۆر بۆنە و دیمانەدا، یوری گاگارین، باس و ستایشی خوشکەکەی کرد و خۆی بە قەرزارباری دەزانی و پێزانینی بۆ دڵسۆزی و دلۆڤانی و ماندووبوونی هەبوو. لە کاتی جەنگی جیهانی دووەمدا، کە نازییەکان هێرشیان کردە سەر یەکێتی سۆڤیەت، تەمەنی یوری (٧) ساڵ بوو. نازییەکان هەردوو براکەیان بە دیل گرتن و بردیانیان بۆ ئەڵمانیا، کاری زۆرەملێیان پێدەکردن. کە شەڕیش کۆتایی هات نەگەڕانەوە و نەیانزانی، نازییەکان چۆن لەناویان بردن.

یوری گاگارین، لە قوتابخانەدا، قوتابییەکی زیرەک و لێهاتوو بوو، هێمن و رووخۆش بوو، لە لای هاوڕێکانی و مامۆستاکانی، بەڕێز و خۆشەویست بوو. زۆر حەزی لە وانەکانی بیرکاری و فیزیا بوو. لە دوای تەواکردنی قوتابخانەی سەرەتایی، چووە قوتابخانەی بازرگانی، دوایی گۆریی و چووە قوتابخانەی پیشەسازی. ماوەیەکیش، لە کارگەیەکی ئاسندا کاری دەکرد.

یوری گاگارین، کاتێک کە لە کارگەی ئاسن کاری دەکرد، خۆشبەختانە

هەڵیان بژارد بۆ پرۆژەی مەشقکردن و راهێنان، لە پەیمانگای تەکنەلۆژی لە شاری (ساراتۆڤ).
لە هەمان کاتیشدا، چووە یانەیەکی فیرکردنی لێخوڕینی فرۆکەی سووک و فێری لێخوڕینی فڕۆکە بوو.
بۆ هێنانەدیی هیوا و حەزی لێخوڕینی فرۆکەی جەنگی، لە ساڵی (١٩٥٥) دا، چووە کۆلێژی (ئۆرینبۆرگ) ی جەنگی هێزی ئاسمانی یەکێتی سۆڤیەت. خویندن و مەشقکرن و راهێنانی بە سەرکەوتوویی تەواوکرد. فێری لێخوڕینی فرۆکەی جەنگی (میگ – ١٥) بوو. بە پلەی یەکەم و شانازی لە کۆلێژی جەنگی دەرچوو. زۆر دڵخۆشبوو و دڵشاد بوو، کە بوو بە ئەفسەرێکی مولازمی فرۆکەوانی جەنگی لە سوپای هێزی ئاسمانی یەکێتی سۆڤیەتدا.
هەر لە کۆلێژی جەنگی ئاسمانیدا، لەگەڵ (ڤالێنینا گوریشیڤا) دا، یەکتریان ناسی و ئەویندارى یەکتری بوون. لە ساڵی (١٩٥٧) دا هاوسەرگیرییان کرد. دوو کچیان بوو. کە ناوەکانیان (گالینا) و (یلینا) ن.
یوری گاگارینی فڕۆکەوانی جەنگی، یەکەم جار، لە بنکەیەکی ئاسمانی فڕۆکەی جەنگی، لە ناوچەی (مورمانسک) ی، نزیکی سنووری (نەرویج) دامەزرا.
یەکێتی سۆڤیەت ویستی باڵادەستی خۆیان لە بواری تەکنەلۆژیای ئاسمانیدا دەربخەن، بڕیاریان دا، دەستپێشکەری بکەن و پێش ئەمریکا بکەون. بۆ یەکەم جار لە جیهان و لە مێژوودا، کەشتیوانێکی ئاسمانی رووسی بۆ بۆشایی ئاسمان و خولگەی زەوی بنێرن و بە دەوری زەویدا بسوڕێتەوە. لە کۆی (٣٠٠٠) فڕۆکەواندا، فڕۆکەوانی جەنگی یوری گاگارینیان بۆ ئەم گەشتە گرنگە هەڵبژارد، لەبەر گەلێ خەسڵەت و مەرجی پێویست، کە کەسایەتییەکی هێمن و رووخۆشیش بوو. کورتە باڵاییەکەشی مەرجێکی پێویست بوو، چونکە کەشتی (ڤۆستۆک – ١) کە بۆ ئەم گەشتە دروست کرابوو، بچووک و نزم و جێ تەسک بوو. یوری گاگارین لە بارەی هەڵبژاردنییەوە بۆ ئەم سەرکێشییە، دەڵێت:" بۆ ئەوەی ببیت بە یەکەم کەس کە بچیتە گەردوونەوە، بە تەنیاش لەگەڵ سروشتدا لە زۆرانبازییەکەدا بیت، کە پێشتر نەکراوە. ئایا دەکرێ هەرکەسێک، خەون بە شتێکی لەمە گەورەتر ببینێت؟"
لە دوای تەواوکردنی مەشق و راهێنانێکی زۆر توند، دوای تاقیکردنەوەی جەستەیی و دەروونی، یوری گاگارین ئامادەی گەشتەکە بوو. تا رۆژی گەشتکردنەکەش، مەشق و ئامادەکارییەکان زۆر نهێنی بوون.

لە ڕۆژی (١٢/ ئەپریل/١٩٦١) دا، یوری گاگارین، لە بنکەی هەڵفڕینی (بایکۆنور کۆزمۆدرۆم) لە کازاخستان، چووە ناو کەشتی (ڤۆستۆک ـ١). لە کاتژمێری (٩.٧) نۆ و حەوت خولەک بە کاتی مۆسکۆ، بەرەو ئاسمان هەڵدرا. چووە خولگەی زەوییەوە. لە بەرزی (٣٠١) کیلۆمەتر لە ئاسماندا، بە خێرایی (٢٨.٢٠٠) هەزار کیلۆمەتر/ لە کاتژمێرێکدا، لە ماوەی (١) کاتژمێر و (٢٨) خولەکدا، جارێک بە دەوری زەویدا سوڕایەوە. لە کاتژمێری (١٠.٥٥) دە و پەنجا و پێنج خولەکدا، گەیشتەوە سەر زەوی. ماوەی گەشتەکەی (١٠٨) خولەکی خایاند. کە لە ئاسمانەوە، لە بەرزی (٧) کیلۆمەترەوە بە پەڕەشوت خۆی هەڵدایە خوارەوە. لە دوای نیشتنەوەی (ڤۆستۆک ـ١) بە (١٠) خولەک، لە نزیکی گوندێکی سەر ڕووباری ڤۆڵگا، دابەزییە سەر زەوی. جووتیارێک و کچەکەی، بە کڵاوە سپییەکەی و بەدلە پڕتەقاڵییەکەیەوە بینییان، تا چەند خولەکێک واقیان وڕما. یوری گاگارین خۆی پێیان ناساند و باسی گەشتەکەی بۆیان گێڕایەوە و باوەڕی پێهێنان. داوای لێیان کرد، نزیکترین شوێنی پێشان بدەن، کە تەلەفۆنی لێیە.
شایەنی باسیشە، کاتێک یوری گاگارین لەناو کەشتییەکە لە ئاسماندا بوو، پلەی سەربازییان بەرزکردەوە، بۆ پێشەوە (رائید) ی فڕۆکەوانی جەنگ.
گەڕانەوەی گاگارین بۆ سەر زەوی، بە لای زانایانی ئاسمانگەیی سۆڤیەتەوە، جێی سەرسوڕمان بوو، بڕوایان وابوو گاگارین ناگەڕێتەوە و لەناو کەشتییەکەدا دەمرێت.
سەرۆکی یەکێتی سۆڤیەت (نیکیتا خرۆشۆڤ) بە نازناوی (پاڵەوانی نەتەوەیی) ناوی برد. لەو ڕۆژەوە یوری گاگارین بە پاڵەوان و بە سیمبولێکی یەکێتی سوڤیەت و بە کەسایەتییەکی ناودار و ناسراوی جیهانی ناسراوە. ئەم سەرکەوتنە گەورەیەی یەکێتی سۆڤیەت، مشتەکۆڵەیەک بوو، کە لە ئەمریکا درا. پەیامێکی پێشکەوتن و توانا و باڵادەستی سۆڤیەتیش بوو لە بواری تەکنەلۆژیای ئاسمانیدا. ئەمریکییەکان تووشی شۆک بوون. هەستیان کرد دواکەوتوونە و یەکێتی سۆڤیتت پێشیان کەوت.
یوری گاگارین، بۆ ریکلام کردن بۆ پێشکەوتنی یەکێتی سۆڤیەت لە بواری تەکنەلۆژیای ئاسمانی و سەربازی و ئاسمانگەییدا، چەندین وڵاتی جیهان گەڕا. پێشوازییان لێیکرد.
یوری گاگارین، ئەندامی هەڵبژیراوی ئەنجوومەنی باڵای یەکێتی سۆڤیەت بوو. تا ئەو کاتەی گەڕایەوە بۆ (سیتی ستار) بۆ کارکردن لە بەرنامەی گەشتی داهاتوودا.
لە یەکێتی سۆڤیەت و وڵاتانی جیهاندا، گەلێ خەڵات و میدالیای

رێزلێنانیان پێبەخشی.
گەلێ قوتابخانە و شەقام و بازاڕ و شوێنی گشتی لە رووسیادا بە ناوییەوە ناونراون.
ئەمانە هەندێ لەو رێزلێنان و خەڵاتانەن، کە پێشکەش بە یوری گاگارین کران:
١ـ لە لایەن خرۆشۆفەوە، لە ساڵی (١٩٦١) دا، نازناوی (پاڵەوانی نەتەوەیی) لێنرا.
٢ـ نیشانەی (کارڵ مارکس) یان پێبخەشی.
٣ـ لە چەندین وڵاتی ئەوروپادا، خەڵاتیان پێبەخشی.
٤ـ لە کۆماری میسردا. خەڵاتی (نیلی گەورە) یان پێبەخشی.
٥ـ لە رووسیادا، وێنەیان خستە سەر پوولی پۆست.
٦ـ سەنتەرێکی راهێنانی کەشتیوانانی ئاسمانی رووسی لە شاری مۆسکۆ، بە ناوی (یوری گاگارین) ەوە ناونراوە.
٧ـ ناوی ئەو گوندەی کە لێی لەدایکبوو، ناویان گۆڕی و ناونرا گوندی (یوری گاگارین).
٨ـ چەندین خەڵات و میدالیای زێڕینی رێزلێنانی تریان پێبەخشی.
یوری گاگارین لە (سیتی ستار) جێگری بەڕێوەبەری مەشقکردنی فڕۆکە بوو. دەبوایە جارێکی تر، بە فڕۆکەی جەنگی (مێگ ـ ١٥) مەشقێکی هەڵفرینی تر بکات. لە رۆژی (٢٧/ ئادار/١٩٦٨) دا، لەگەڵ راهێنەرەکەیدا سواری فڕۆکەیەکی (مێگ ـ ١٥) بوون و هەڵفڕین. مەشقێکی ئاسایی بوو. بە هۆی کەموکوڕی هونەریی نەزانراوەوە لە نزیک (کیزراتش) فڕۆکەکەیان تێکشکا و کەوتە سەر زەوی و پارچە پارچە بوو. یوری گاگارین و راهێنەرەکەی گیانیان لە دەست دان.
هەندێک وا دەگێڕنەوە، گوایە پۆلێک باڵندە هاتە پێشیان ویستیان خۆیان لێیان لابدەن، کۆنترۆڵی فڕۆکەکەیان بۆ نەکرا و کەوتە خوارێ. نازانرێ کە تا چەند ئەمە راستە.
ئەمساڵ لە رۆژی دوو شەممە (١٢ی/ ئەپریل/٢٠٢١)، یادی تێپەڕبوونی (٦٠) ساڵە بەسەر گەشتکەی کەشتیوانی ئاسمانی رووسی (یوری گاگارین) کە بۆ یەکەمین جار لە مێژووی جیهاندا، بە کەشتی ئاسمانی (فوستۆک ـ ١) چووە بۆشایی ئاسمان و خولگەی زەویەوە و بە دەوری زەویدا سوڕایەوە. هەموو ساڵێک لە رووسیادا، لەم رۆژەدا چەندین چالاکی و ئاهەنگی خۆشی بەم بۆنەیەوە سازدەکەن.
لە ئەم ساڵەدا، لە یادی (٦٠) ساڵەی گەشتەکەی یوری گاگارین، رۆسیا لە رۆژی هەینی (٩/ ئەپریل/٢٠٢١) لە کاتژمێری (٢.٤٢) دوو و چل و

دوو خولەک بە کاتی مۆسکۆ، کەشتی ئاسمانی سەرنشینی (سویۆز ـ ئێم ئێس ـ ١٨) کە لە لووتکەی پێشەوەی کەشتییەکەدا، وەک یاد و ڕێزلێنان وێنەی یوری گاگارینی لەسەر کێشراوە، کە سێ کەشتیوانی ئاسمانیی تێدایە: (ئولیگ نۆفیتسکی ـ رووسی) و (پیوتەر دۆبڕف ـ رووسی) و (مرک واندی ـ ئەمریکی) ن. لە بنکەی هەڵدانی ئاسمانی (بایکۆنور) لە کازاخستان، بۆ شایی ئاسمان، بۆ وێستگەی نێودەوڵەتی هەڵدرا. لەوانەیە ئەم تیمە (١٩١) رۆژ یا زیاتر تا ساڵێک لەو وێستگەیەدا بمێننەوە. کە لە (٥٠ بۆ ٦٥) تاقیکردەوە و لێکۆڵینەوە ئەنجام دەدەن، بەر لەوەی بگەڕێنەوە بۆ سەر زەوی.
هەر لەم رۆژەشدا، کچە گەورەکەی یوری گاگارین (یلینا گاگارین) نهێنییەکی وەزارەتی بەرگریی رووسیای دەربارەی گەشتەکەی باوکی ئاشکراکرد و وتی:” ، شانسی بە بەوەیی گەڕانەوەی یوری گاگارین، لە (٥٠%) کەمتر بوو، ئەوەشی باسکرد کە باوکی لە ماوەی گەشتەکەیدا، تووشی گەلێ گرفت و هەڵوێستی چاوەنوارنەکراو بوو، کە لەوانەبوو تیابچێت”
هەر ئەمڕۆ رۆژی دوو شەمە (١٢/ ئەپریل/ ٢٠٢١) لە یادی (٦٠) ساڵەی گەشتەکەی (یوری گاگارین دا) وەزیری دەرەوەی رووسیا (سێرگی لافیرۆف) لە نامەیەکیدا، کە بە ڤیدیۆ لە سایتی وەزارەتی دەرەوەی رووسیادا بڵاوکراوەتەوە، داوای ئەوەی کردووە کە (ئاسمان بە سەربازی نەکرێت).
لافیرۆف دەڵێت:”مۆسکۆ پشتگیری لە دەستپێکردنی گفتوگۆی نێودەوڵەتی دەکات بۆ داڕشتنی بەونامەیەکی یاسایی پابەندبوون بە قەدەغەکردنی بڵاوکردنەوەی هەر جۆرە چەکێک لە ئاسماندا، کە نابێت لە ئاسماندا هێز و هەڕەشە بەکاربهێنرێن. پێشنیاری پرۆژەکەی رووسیا و چین دەکەین، بۆ پەیمانی قەدەغەکردنی بە سەربازیکردنی ئاسمان، کە لە (٢٠١٤) دا، لە (جنێف) راگەیاندرا. ببێتە بنەمای ئەم پەیمانە”
رەزا شوان
نەرویج: ١٢/ئەپریل/ ٢٠٢١